

Problemy oświaty dorosłych w Polsce i na świecie

Pedro Gallardo VAZQUEZ
Uniwersytet w Sewilli

Kształcenie zawodowe w Andaluzji

Vocational training in educational system in Andalusia

Słowa kluczowe: kształcenie zawodowe, Andaluzja, modułowe cykle szkoleniowe, kształcenie na odległość, kształcenie nauczycieli, nowe tytuły zawodowe, edukacja ustawiczna.

Key words: professional training, Andalusia, modular training cycles, distance education, teachers' training, new professional titles, lifelong learning.

Summary

This article addresses the issue of vocational training in the territory of the Autonomous Community of Andalusia. It is making a reference to vocational training in the education system and introduces various aspects of training courses, e-learning and modular learning. Also and describes various aspects of new titles, National System of Professional Qualification, lifelong learning.

Wprowadzenie

W ostatnich latach, w Andaluzji doszło do bardzo znaczących zmian społecznych, do których głównie należą: przyrost ludności o ponad 960 000 ludzi w okresie 1999–2008, wzrost liczby osób pracujących o 944 000 w latach 1999–2008, zwiększenie liczby osób aktywnych zawodowo o 944 000 w latach 1999–2008 r., jak również wzrost stopy bezrobocia, która osiągnęła w drugim kwartale 2009 r. 25,41% (998 700 osób). Ten ostatni wskaźnik, który stał się największym problemem Andaluzji, został spowodowany kryzysem na rynku nieruchomości oraz dużym napływem imigrantów.

Ostatnie lata to również okres istotnych reform systemowych w dziedzinie edukacji, które zostały rozpoczęte zmianą Ustawy o Organizacji Systemu Edukacji z 3 października 1990 r. (Ley Organica de Ordenacion del Sistema Educativo 1/1990 de 3 de Octubre) przez nową Usta-

wę o Jakości Edukacji (Ley Ogranica de Calidad de la Educacion 10/2002 de 23 de Diciembre). Do najważniejszych zapisów nowej ustawy należało wprowadzenie obowiązku szkolnego do 16 roku życia. Wspomniana ustawa o Organizacji Systemu Edukacji 1/1990 została uchylona przez Ustawę o Edukacji z 2006 r. (Ley Organica de Educacion 2/2006 de 3 de Mayo) i ta ostatnia jest ustawą obowiązującą. W pierwszym rządzie wprowadzone zmiany spowodowały znaczny wzrost liczby uczniów, zwłaszcza w szkołach średnich, które stały się szkołami obowiązkowymi (Segunda Obligatoria).

Obecnie hiszpański system edukacji regulowany Ustawą o Edukacji tworzy: edukacja przedszkolna (dwa cykle: 0–3, 3–6 lat) szkoła podstawowa (*primaria*, 6–12 lat), gimnazjum (*segunda obligatoria*, 12–16 lat), liceum ogólnokształcące lub profilowane (*bachillerato*, dwa cykle 16–18 lat), szkoła zawodowa (dwustopniowa: średnia i wyższa), szkolnictwo wyższe (jednolite lub dwustopniowe). W ustawie wyszczególniono szczególne formy kształcenia: edukację języków obcych, edukację muzyczną i artystyczną, edukację sportową oraz edukację dorosłych.

Szkolnictwo zawodowe, wedle artykułu 39 Ustawy o Edukacji nr 2/2006 powinno być zorganizowane dwustopniowo (kształcenie zawodowe średnie i wyższe) i winno być zgodne z Narodowym Katalogiem Kwalifikacji Zawodowych (art. 39.4). Według artykułu 41.1 tej ustawy 2 / 2006 dostęp do szkolnictwa zawodowego średniego stopnia mają wszyscy, którzy ukończyli obowiązkową szkołę średnią. Naukę na poziomie wyższym edukacji zawodowej mogą rozpocząć wszyscy posiadający świadectwo ukończenia liceum. Ustęp 2 tego artykułu zaznacza, że dostęp do szkolnictwa zawodowego będą mieli uczniowie powyżej 16 roku życia niespełniający akademickich wymogów, którzy zdadzą egzamin wstępny regulowany przez właściwe organy edukacyjne.

Kształcenie zawodowe postrzegane jest dziś jako podstawowe narzędzie aktywnej polityki zatrudnienia, wspierania zatrudnienia, poprawy wydajności i konkurencyjności przedsiębiorstw oraz jako narzędzie rozwoju społeczno-gospodarczego obywateli poprzez kształcenie ustawiczne przez całe życie. Obecnie kształcenie zawodowe w Andaluzji podlega głębokiej restrukturyzacji, która według planu powinna zakończyć się za kadencji obecnych władz (2008–2012). Ministerstwo Edukacji Narodowej Andaluzji, za pośrednictwem Dyrekcji Generalnej ds. Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego proponuje dać ostateczny impuls do wykonania zobowiązań wprowadzenia strategii Unii Europejskiej w dziedzinie edukacji.

1. Kształcenie zawodowe w systemie edukacji

Kształcenie zawodowe obejmuje wszystkie działania edukacyjne, kwalifikujące do wykonywania różnych zawodów, dające dostęp do zatrudnienia oraz ułatwiające aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym poprzez samorealizację w pracy zawodowej. W ujęciu szerokim obejmuje tzw. wstępne kształcenie zawodowe (Formación Profesional Inicial), właściwe kształcenie przyuczenia do zawodu, treści polegające na zapoznaniu pracownika z realiami panującymi na rynku pracy oraz kształcenie ustawiczne w przedsiębiorstwach, umożliwiające nabywanie i aktualizację umiejętności zawodowych. Kształcenie zawodowe w systemie edukacji ma za zadanie przygotowywać uczących się do pracy w danym zawodzie oraz ułatwiać ich adaptację do zmian, które mogą wystąpić w ciągu ich życia oraz przyczynić się do ich rozwoju osobistego. Składa się z cykli szkoleń o charakterze modułowym,

o zróżnicowanej liczbie godzin oraz odpowiednich: teoretycznych i praktycznych treści właściwych dla danego zawodu.

Cykle modułowe stopnia średniego i wyższego odpowiadają różnym poziomom kwalifikacji. Moduły średniego stopnia obejmują zadania zawodowe: wykonanie, wytwarzanie, realizację itd., moduły stopnia wyższego: projektowanie, organizacja, koordynacja, planowanie, kontrola, nadzór itp. Po ukończeniu wszystkich cykli określonych dla danego zawodu na poziomie średnim lub wyższym otrzymuje się odpowiednio tytuł technika lub starszego technika.

Modułowa organizacja cykli szkoleniowych umożliwia elastyczność ścieżek kształcenia, dając możliwość ukończenia jednego lub więcej modułów lub jednostek modułowych. Kończąc daną jednostkę modułową, uzyskuje się prawo do akredytacji konkretnych kwalifikacji. Ukończenie wszystkich modułów szkoleniowych z tego samego cyklu skutkuje potwierdzeniem kwalifikacji uprawniających do wykonywania konkretnego zawodu, a zatem zdobycia kompetencji do wykonywania określonych zadań zawodowych. Kwalifikacje zdobyte w ten sposób mają zarówno wartość akademicką, będąc potwierdzeniem ukończenia szkoły, jak i wartość zawodową, potwierdzając dane kwalifikacje na terytorium całej Unii Europejskiej.

2. Dostęp do kształcenia zawodowego

2.1. Cykle kształcenia zawodowego średniego stopnia

Aby rozpocząć kształcenie zawodowe w cyklach średniego stopnia, konieczne jest spełnienie jednego z następujących wymagań dotyczących wykształcenia: posiadanie dyplomu ukończenia szkoły średniej, posiadanie dyplomu asystenta technicznego pierwszego stopnia; ukończenie dwóch lat liceum, zaliczenie drugiego roku w ramach I Etapu Eksperymentu Reformy Szkolnictwa Średniego, posiadanie dyplomu Szkoły Sztuki i Rzemiosła, ukończenie trzeciego roku kursu eksperymentalnego według planu nauczania z 1963 r., posiadanie tytułu technika. Możliwe jest również rozpoczęcie kształcenia zawodowego na poziomie średnim bez spełnienia wymogów akademickich poprzez zdanie egzaminu próbnego, w którym kandydat powinien udowodnić wystarczające przygotowanie do rozpoczęcia nauki. Wnioskodawca powinien mieć ukończone 17 lat w roku, w którym przystępuje do egzaminu wstępnego.

2.2. Kształcenie zawodowe stopnia wyższego

Podobne jak w przypadku stopnia średniego, należy spełnić określone warunki akademickie, żeby móc rozpocząć kształcenie zawodowe w cyklach stopnia wyższego: ukończyć liceum ogólnokształcące w trybie zgodnym z ustawą o Organizacji Systemu Edukacji nr 1/1990 z dnia 3 października, zaliczyć drugi rok liceum na dowolnym kierunku Eksperymentalnego Liceum Planu Reformy Edukacji Średniej, posiadać tytuł technika specjalisty drugiego stopnia, posiadać dyplom uniwersytecki, posiadać tytuł starszego technika albo posiadać tytuł młodszego technika odpowiedniego cyklu modułowego, inne ekwiwalentne studia albo tytuły zawodowe. Możliwe jest również rozpoczęcie nauki bez spełnienia wymogów akademickich poprzez zaliczenie egzaminu wstępnego, jednak wnioskodawca musi mieć ukończone przynajmniej 19 lat w roku przeprowadzania egzaminu.

3. Kształcenia dorosłych i kształcenie zawodowe na odległość

Od roku akademickiego 2009/2010 zgodnie z ustawą 2/2006 z dnia 3 maja o Edukacji, dorośli mogą uczestniczyć w niektórych jednostkach modułowych kształcenia zawodowego autoryzowanych przez Generalną Dyрекcję Kształcenia Zawodowego i Edukacji Ustawicznej zarówno stacjonarnie, jak i na odległość. Każdy uczący się może zapisać się na interesujące go jednostki modułowe, projektując ścieżkę kształcenia według własnych potrzeb.

Kształcenie zawodowe na odległość ma za zadanie dotrzeć do większej grupy odbiorców, ułatwiając szeroki dostęp do nabywania nowych lub podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych przez wykorzystanie nowych technologii informatycznych. W tym trybie kształcenie odbywa się głównie za pośrednictwem Internetu z wykorzystaniem metod e-learningowych.

Wymagania wstępne kształcenia w tej formie są takie same, jak ogólne zasady dostępu do cykli szkoleniowych. Ponadto osoby, które ukończyły 18 lat mogą uzyskać dostęp do jednostek modułowych, nie spełniając żadnych warunków, ale posiadając potwierdzone co najmniej dwuletnie doświadczenie w pracy na stanowisku związanym z daną jednostką modułową.

4. Rodziny zawodów

Kształcenie zawodowe jest zorganizowane według struktury, którą tworzą tzw. rodziny zawodów. Każda obejmuje pewną grupę zawodów o podobnej ścieżce podstawowej szkolenia i dotyczą tej samej działalności produkcyjnej.

Rodzina zawodów obejmuje różne zawody, istniejące na pewnym polu działalności zawodowej, które są ze sobą powiązane przez podobne umiejętności i kwalifikacje zawodowe wymagane na stanowisku pracy. Dlatego zawody z tej samej rodziny zawodów wywodzą się z tego samego pnia kształcenia bazującego na rozwoju pewnych określonych podstawowych treści (umiejętności, zdolności, właściwości, postaw, treści kształcenia itp.).

Rodziny zawodów dostosowują się do potrzeb rynku pracy, który zmienia się na tyle dynamicznie, że wymaga ciągłej aktualizacji oferty edukacyjnej.

Reasumując, tytuły zawodowe są pogrupowane w rodziny zawodowe, a treści kształcenia zawodowego, które prowadzą do uzyskania tych tytułów, są zorganizowane w modułowe cykle szkoleniowe związane z jednostkami kompetencji zebranych w Narodowym Katalogu Kwalifikacji Zawodowych oraz moduły niezwiązane z tymi jednostkami. Oferta szkół zawodowych jest każdego roku różna w różnych regionach w zależności od potrzeb rynku pracy. Zawsze jednak jest pogrupowana w te same rodziny zawodowe, które określone w Narodowym Katalogu Kwalifikacji Zawodowych są niezmiennie. Należą do nich: rolnictwo; kultura fizyczna i sport; gospodarka morska i rybołówstwo; administracja i zarządzanie; sztuki graficzne; handel i marketing; budownictwo; elektryka i elektronika; przemysł energetyczny; przemysł mechaniczny; hotelarstwo i turystyka; przemysł żywnościowy; informatyka i komunikacja; przemysł drzewny i meblarski; transport samochodowy; przemysł chemiczny i farmaceutyczny; służba zdrowia; tekstylia, konfekcja, przemysł skórzaný; rękodzielnictwo; przemysł szklany i ceramiczny; środowisko naturalne; przemysł audiowizualny; wizerunek zewnętrzny osób; usługi społeczno-kulturalne; przemysł kopalniany i wydobywczy.

5. Nowe tytuły zawodowe

Oferta kształcenia zawodowego w Andaluzji musiała zostać zaktualizowana zgodnie z Ustawą o Edukacji nr 2/2006 z dnia 3 maja i zgodnie z wprowadzonym w niej systemem kwalifikacji zawodowych. Już w roku szkolnym 2008/2009 do tej oferty weszło sześć nowych tytułów, a w roku 2009/2010 wprowadzono dalsze dwadzieścia jeden. Nowe realia społeczne z jednej strony oraz profile zawodowe wymagane przez sektor produkcyjny z drugiej strony wpływają w dużym stopniu na ofertę cykli kształcenia w Andaluzji. Liczba cykli szkoleniowych realizowanych w Andaluzji stale wzrasta. W roku akademickim 2001/2002 było ich 1502, a na początku roku 2008/2009 już 2015.

Dostęp do edukacji zawodowej jest gwarantowany przez szczegółowe planowanie funkcjonowania sieci szkół i centrów kształcenia w każdym okręgu. Dzięki efektywnej i przejrzystej rekrutacji oraz aktualnej ofercie kształcenia system ten zapewnia realizację zarówno ogólnych, jak i indywidualnych potrzeb edukacyjnych.

Równocześnie ze wzrostem liczby cykli szkoleniowych co roku wzrasta liczba osób uczestniczących w kształceniu zawodowym (31 671 w roku 1998/1999 do 91 051 w roku 2008/2009). Zmiany te są dowodem na rosnące uznanie i wagę społecznej i gospodarczej roli kształcenia zawodowego.

6. Centra kształcenia

Kolejny ważny element edukacji zawodowej w Andaluzji, nad którym pracuje Ministerstwo Edukacji, stanowią centra kształcenia. Celem ich powstania było ściślejsze powiązanie kształcenia zawodowego z sytuacją na rynku pracy przez powiązanie konkretnych centrów z odpowiadającymi im profilowi podmiotami gospodarczymi. Taka integracja edukacji i środowiska produkcyjnego służy podwójnemu celowi: a) zaspokojeniu realnych potrzeb sektora produkcyjnego na pracowników technicznych o konkretnym profilu zawodowym, b) ułatwieniu bezpośredniego kontaktu uczniów z ich przyszłym środowiskiem pracy. Dzięki wcześniejszej współpracy uczniów z ich przyszłymi pracodawcami po uzyskaniu dyplomu technika lub starszego technika, absolwenci mogą przystąpić do pracy, bez konieczności stosowania okresów próbnych i przejściowych, jak to ma miejsce zazwyczaj. Dla ułatwienia tego procesu Ministerstwo Edukacji podpisuje umowy ze związkami pracodawców z poszczególnych gałęzi przemysłu.

7. Elastyczność systemu

Elastyczność jest kluczowym elementem, który autorzy reformy chcieli zapewnić w „nowej” edukacji zawodowej. Obecnie uczeń ma bardzo szerokie możliwości dostępu do kształcenia zawodowego. Reforma powinna doprowadzić do takiego stanu rzeczy, w którym wpływ warunków osobistych ucznia nie byłyby przeszkodą w podjęciu i kontynuowaniu rozwoju zawodowego. Najbardziej oczywistym przykładem tego procesu jest kształcenie na odległość, które ułatwia dostęp do cykli szkoleniowych dla tych, którzy nie mogą uczestniczyć w zajęciach w trybie stacjonarnym. Obecnie jedenaście centrów kształcenia w Andaluzji oferuje taką możliwość, posiadając w ofercie łącznie 10 cykli i 118 modułów, m.in.: administracja i finanse, handel i marketing, pedagogika specjalna, doradztwo zawodowe.

Elastyczność jest także ważnym elementem w samej organizacji kształcenia, zarówno stacjonarnego, jak i na odległość. System modułowy dostosowuje się do indywidualnych potrzeb uczniów, ułatwiając uzyskanie dyplomu czy zdobycie nowych kwalifikacji.

8. Pozaszkolne kształcenie zawodowe

Jednym z najbardziej skutecznych instrumentów nowej reformy jest Krajowy System Kwalifikacji i Szkolenia Zawodowego (SNCFP). System ten służy ujednoczeniu kształcenia zawodowego w Hiszpanii, ułatwiając integrację trzech podsystemów kształcenia zawodowego: szkolnictwa zawodowego (*Formación Reglada*), doskonalenia zawodowego (*Formación Profesional Ocupacional*) oraz kształcenia ustawicznego (*Formación Continua*), określając jednocześnie zasady akredytacji umiejętności nabytych na drodze doświadczenia zawodowego lub kształcenia nieformalnego. Odpowiedzialnym za wprowadzenie systemu jest Państwowy Instytut Kwalifikacji (INUCAL), który zajmuje się również opracowaniem standardów kwalifikacji zawodowych. Oprócz omawianego w niniejszym artykule kształcenia w systemie szkolnym, kierowanego do młodzieży szkolnej, która ukończyła obowiązkową edukację na poziomie średnim, system edukacji zawodowej w Hiszpanii tworzą: Doskonalenie Zawodowe i Ustawiczne Kształcenie Zawodowe. To pierwsze jest kierowane głównie do bezrobotnych i ma im pomóc w zdobyciu nowych kwalifikacji, a przez to ułatwić znalezienie pracy. Drugi podsystem – kształcenie ustawiczne – jest kierowany do ogółu osób zatrudnionych, a zwłaszcza do tych, którzy chcą pogłębić i wzbogacić swoje kompetencje przez zdobywanie nowych kwalifikacji. Kształcenie zawodowe dla bezrobotnych odbywa się w specjalnych centrach kształcenia (*Escuela Taller, Casa de Oficio, Talleres de Empleo*), natomiast kształcenie ustawiczne zazwyczaj odbywa się w zakładach pracy w systemie szkolenia ciągłego.

Podsumowanie

Warto podkreślić, że dzięki wspólnemu wysiłkowi rządu autonomicznego Andaluzji, współpracującego ze związkami pracowników i pracodawców oraz innych partnerów społecznych, udało się pomyślnie wprowadzić główne założenia reformy edukacji zawodowej w Andaluzji. System kształcenia zawodowego ma dobre podstawy do dalszego rozwijania się i integracji w duchu ustawodawstwa Unii Europejskiej. Jednocześnie dzięki swej szerokiej ofercie oraz przejrzystym i elastycznym zasadom rekrutacji daje każdej osobie możliwość rozpoczęcia interesującego ją cyklu kształcenia i zwiększenia swoich szans na rynku pracy.

Literatura

1. Consejería de Educación (2009): *Formación Profesional del Sistema Educativo en Andalucía. Oferta prevista curso 2009/2010*. Sevilla. Consejería de Educación. Dirección General de Formación Profesional y Educación Permanente.
2. Consejería de Educación (2009): "La nueva Formación Profesional", *Andalucía Educativa*, 68, págs. 21–28.
3. Consejería de Educación (2006): *Tu formación, muy profesional. Grado Medio. Las 22 familias profesionales con 142 titulaciones a tu alcance te abren las puertas del empleo*. Sevilla. Consejería de Educación. Dirección General de Formación Profesional y Educación Permanente.

4. Consejería de Educación (2006): *Tu formación, muy profesional. Grado Superior. Las 22 familias profesionales con 142 titulaciones a tu alcance te abren las puertas del empleo*. Sevilla. Consejería de Educación. Dirección General de Formación Profesional y Educación Permanente.
5. Instituto de Estadística de Andalucía (2008): "Grandes cambios en el mercado laboral". *Información Estadística Andalucía*, 4º trimestre, págs. 14–17.

Akty prawne

1. *Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación*. B.O.E. 106/2006 de 4 de mayo de 2006.
2. *Orden de 24 de junio de 2008*, por la que se regulan los programas de cualificación profesional inicial. B.O.J.A. 157/2008 de 3 de agosto de 2008.
3. *Real Decreto 1538/2006, de 15 de diciembre*, por el que se establece la ordenación general de la formación profesional del sistema educativo. B.O.E. 3/2007 de 3 de enero de 2007. B.O.E. 3/2007 de 3 de enero de 2007.
4. *Real Decreto 395/2007, de 23 de marzo*, por el que se regula el subsistema de formación profesional para el empleo. B.O.E. 87/2007 de 11 de abril de 2007.
5. *Real Decreto 1416/2005, de 25 de noviembre*, por el que se modifica el Real Decreto 1128/2003, de 5 de septiembre, por el que se regula el Catálogo Nacional de las Cualificaciones Profesionales. B.O.E. 289/2005 de 3 de diciembre de 2005.
6. *Real Decreto 1125/2003, de 5 de septiembre*, por el que se establece el sistema europeo de créditos y el sistema de calificaciones en las titulaciones universitarias de carácter oficial y validez en todo el territorio nacional. B.O.E. 224/2003 de 18 de septiembre de 2003.

*Tłumaczenie i opracowanie:
Michał Nowakowski
ITeE – PIB, Radom*

Dane korespondencyjne autora:

dr Pedro Gallardo VAZQUEZ

Uniuersytet w Sewilli

Wydział Nauk Edukacyjnych,

Departament Teorii i Historii Edukacji i Pedagogiki Społecznej

E-mail: pgallardo@us.es